

починається з моменту, коли спадкоємець набуває своє суб'єктивне право на спадкування.

Особи, право на спадкування яких залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, вважаються тільки потенційними спадкоємцями, тому що спадкоємець, який відмовився від прийняття спадщини, може скористатися своїм правом і відкликати заяву про відмову від прийняття спадщини протягом строку, встановленого для її прийняття.

Спадкоємець, який у межах строків для прийняття спадщини подав заяву про відмову від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця, згідно зі ст. 1274 ЦК України, має право відкликати її так само, як і заяву про відмову без зазначення особи, на користь якої вона зроблена (ч. 6 ст. 1273 ЦК України).

ПУГАЧ В. М.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету,
викладач кафедри економіки підприємств і корпорацій

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВОГО ПРАВА ЯК ПРЕДМЕТУ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Метою дослідження є теоретична систематизація норм ЦК України, що регламентують предмет договору дарування з урахуванням особливостей майнових прав як можливого дарунку.

Відповідно до частин 1, 2 ст. 718 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) предметом договору дарування можуть бути рухомі та нерухомі речі, а також майнові права, якими дарувальник володіє або які можуть виникнути у нього в майбутньому.

Питаннями щодо майнового права як предмету договору дарування займалися такі вчені як М. В. Кротов, О. Л. Маковський, І. В. Єлесеєв, та ін. Проте в роботах вказаних науковців не було проведено комплексний аналіз норм, що передбачають можливість визнання різних видів майнових прав предметом договору дарування.

Аналізуючи майнове право як предмет договору дарування, необхідно з'ясувати, що являє собою цей правовий феномен. ЦК України не дає визначення майнового права, зазначаючи лише те, що майнове право визнається речовим. Остання теза, яка міститься в ч. 2 ст. 190 ЦК України, викликає певні сумніви. Так, відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну

діяльність в Україні» від 12.07.2001 р., майновими правами, які можуть оцінюватися, визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності, а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги (Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р.). Отже, майновими правами визнаються як зобов'язальні, так і речові права, за виключенням права власності.

Тому на підставі аналізу припустимих варіантів дій дарувальника, можна змодельовати наступні види майнових прав для їх подальшого аналізу як ймовірних предметів договору дарування: 1. Передача обдарованому права вимоги: щодо третьої особи, самого дарувальника і обдарованого; 2. Передача обдарованому речового права на чуже майно.

Передавання обдарованому права вимоги щодо третьої особи є нічим іншим, як цесією. Так, М. В. Кротов наголошує на тому, що цесія співвідноситься з даруванням або з купівлею-продажем, як загальне та окреме. Автор зазначає, що цесія може здійснюватися безоплатно і тоді до неї застосовуються норми договору дарування, або за плату з відповідним застосуванням норм про купівлю-продаж (Кротов М. В. Щодо питання зміни сторін в зобов'язаннях. 2004, с. 60–61). Необхідно підкреслити, що в такому випадку до договору дарування мають застосовуватися правила про заміну кредитора у зобов'язанні та відступлення права вимоги. З ціллю уникнення конкуренції норм вбачається за доцільне субсидіарне застосування згаданих правил щодо спеціальних норм про договір дарування.

Інший вид дарування майнового права, це дарування права вимоги щодо самого дарувальника. Схожі права вимоги можуть існувати у третіх осіб за зобов'язаннями, що виникли у майбутнього дарувальника до укладення договору дарування, але в такому випадку дарувальник не є власником цих прав.

Аналізуючи вітчизняне законодавство виникає змога стверджувати, що деякі з речових прав на чуже майно можуть бути предметом договору дарування. Таким чином, утворюється конструкція безоплатного передавання права власності на інше речове право. Адже право власності само по собі є речовим правом, що має своїм змістом правомочності володіння, користування та розпорядження майном (Маковський О. Л. Договори про передачу майна у власність. 2007, с.22). На відміну від права власності, обмежені речові права забезпечують лише: 1) правомочності володіння та користування майном; або, тільки: 2) правомочність володіння; а, подекуди: 3) правомочність володіння та користування з можливістю відчуження такого речового права (але не майна).

Найбільш розповсюджені речові права на чуже майно, що забезпечують сукупність правомочностей володіння та користування. Згідно з ч. 1 ст. 395 ЦК України до них належить право користування чужим майном (сервітут). Відповідно до ч. 2 ст. 101 ЗК України, земельний сервітут не може бути предметом купівлі-продажу, застави та не може передаватися будь-яким способом особою, в інтересах якої цей сервітут встановлено, іншим фізичним та юридичним особам. Більш абстрактна норма міститься і в ч. 4 ст. 403 ЦК України, яка забороняє будь-яке відчуження сервітуту. Отже, дарування сервітуту неможливе.

Останній вид речових прав на чуже майно, репрезентований обмеженими речовими правами, що забезпечують володіння та користування майном та можуть бути відчужені. Мова йде про право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) та право користування земельною ділянкою для її забудови (суперфіцій). Попре те, що ці речові права пов'язані з земельною ділянкою, щодо якої встановлена можливість їх відокремленого відчуження, встановлена законом. Відповідно до ч. 2 ст. 407 та ч. 2 ст. 413 ЦК України, емфітевзис і суперфіцій можуть бути відчужені землекористувачами або успадковані їх правонаступниками. Правило аналогічного змісту закріплено в ч. 2 ст. 102 ЗК України. Слід зауважити, що переважне право купівлі емфітевзису належить власнику земельної ділянки, що використовується для сільськогосподарських потреб. Однак, це правило на випадки дарування не розповсюджується, адже дарування має певне особистісне спрямування. Таким чином, власник цих речових прав може розпорядитися ними на власний розсуд, у тому числі укласти щодо них договір дарування, незважаючи на те, що строк їх існування може бути обмежений.

Отже, можна дійти висновку про те, що з розглянутих зобов'язальних прав (прав вимоги) до предмета договору дарування належать лише права вимоги щодо третіх осіб. В свою чергу аналіз наведених речових прав на чуже майно свідчить про те, що вони можуть бути предметом договору дарування. Разом з тим, перелік таких речових прав обмежений емфітевзисом та суперфіцією. Інші речові права не можуть бути самостійними предметами цивільно-правових договорів, що опосередковують передавання майна у власність.